

talibus enim hostiis promeretur Deus: „ hinc est quod nomen pietatis et religionis ad opera misericordiae transfertur, et maxime ad beneficia quae in parentes et patriam exhibentur. Sed latria importat debitum colendi sive rationem cultus, ex hoc scilicet quod sumus servi ejus quem colimus: non hoc modo quo homo servus hominis dicitur propter quodcumque accidentale debitum; sed quia totum quod sumus, ei debemus tanquam Creatori: unde et latria servitus dicitur, non quaelibet, sed illa tantum qua homo servus Dei est. Sic ergo religio consistit in operatione qua homo Deum colit, se ei subjiciendo: quae quidem operatio debet esse conveniens et ei qui colitur et colenti. Ipse autem qui colitur, cum sit spiritus, non potest corpore, sed sola mente contingi: et sic cultus ejus principaliter in mentis actibus consistit, quibus mens ordinatur in Deum; et hi sunt praecipue actus theologiarum virtutum; et secundum hoc dicit Augustinus, quod Deus colitur fide, spe et caritate; et his adiunguntur actus donorum ordinantium in Deum, ut sapientiae et timoris. Sed quia nos qui Deum colimus, corporei sumus, et per corporeos sensus cognitionem accipimus, inde est quod ex parte nostra requiruntur ad cultum praedictum etiam aliquae corporales actiones; tum ut ex toto quod sumus Deo serviamus, tum ut per hujusmodi corporalia nosmetipsos et alios excitemus ad actus mentis ordinatos in Deum. Unde dicit Augustinus lib. de Cura pro mortuis habenda: “ Orantes de membris sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum manus extendunt, vel etiam se prosternunt solo, et si quid aliud visibiliter faciunt; quamvis eorum invisibilis voluntas et cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indiciiis, ut animus pandatur humanus; sed hinc magis seipsum incitat homo ad orandum et gemendum humiliter atque ferventius. „ Sic ergo omnes actus quibus se homo subjicit Deo, sive sint mentis, sive corporis, ad religionem pertinent. Sed quia ea quae proximis propter Deum impenduntur, ipsi Deo impenduntur, constat quod ad eandem pertinent subjectionem, in qua cultus religionis consistit; et sic diligenter consideranti apparet omnem actum bonum ad religionem pertinere. Unde Augustinus (loc. cit.) dicit, quod „ verum sacrificium est omne opus quod agitur ut sancta societate inhaereamus Deo, tamen quodam ordine. „ Primo enim et principaliter ad cultum praedictum pertinent actus mentis ordinati in Deum; secundo actus corporis qui ad hos excitandos vel designandos fiunt, ut prostrationes, sacrificia et hujusmodi; tertio ad eundem cultum pertinent omnes actus alii in proximum ordinati propter Deum. Et tamen sicut magnanimitas est quaedam virtus specialis, quamvis omnium virtutum actibus utatur secundum specialem rationem objecti, utpote conjectans magna in actibus omnium virtutum;

ita etiam religio est specialis virtus, in actibus omnium virtutum specialem rationem objecti considerans, scilicet Deo debitum: sic enim est justitiae pars. Illi tamen actus specialiter religioni assignantur qui nullius alterius virtutis sunt, sicut prostrationes, et hujusmodi, in quibus secundo cultus Dei consistit. Ex quo patet quod actus fidei pertinet quidem materialiter ad religionem, sicut et actus aliarum virtutum, et magis in quantum fidei actus est primus motus mentis in Deum; sed formaliter a religione distinguitur, utpote aliam rationem objecti considerans. Convenit etiam fides cum religione praeter hoc, in quantum fides est religionis causa et principium. Non enim aliquis eligeret cultum Deo exhibere, nisi fide teneret Deum esse creatorem, gubernatorem et remuneratorem humanorum actuum. Ipsa tamen religio non est virtus theologica: habet enim pro materia quasi omnes actus, ut fidei, vel virtutis alterius, quos Deo tanquam debitos offert; sed Deum habet pro fine. Colere enim Deum est hujusmodi actus ut Deo debitos offerre.

Et per haec patet responsio ad objecta omnia.

ARTICULUS III.

Utrum fides christiana convenienter nominetur catholica, vel universalis.

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod fides christiana, catholica non debeat nominari: quia cognitio debet esse cognoscibili proportionata: non enim quodlibet quolibet modo cognoscitur. Sed fides est cognitio Dei, qui non est universalis neque particularis, ut Augustinus dicit in lib. de Trin. Ergo nec fides debet dici universalis.

2. Item. De singularibus non potest haberi cognitio nisi singularis¹. Sed fide quaedam singularia facta tenemus, ut passionem Christi, resurrectionem, et hujusmodi. Ergo fides non debet dici universalis.

3. Item. Ab eo quod est commune multis, non debet alicui eorum nomen proprium imponi, cum nomen causa innotescendae rei imponatur. Sed quaelibet traditio vel secta proponit ea quae tradit ut universaliter² ab omnibus credenda vel observanda, ut universaliter vera. Ergo non debet fides christiana specialiter catholica dici.

4. Item. Idolatria ad omnes mundi angulos pervenit. Sed

¹ *Al.* universalis.

² *Al.* ut singularis.

christiana fides nondum invenitur ad omnes mundi fines pervenisse, cum aliqui barbari sint qui fidem Christi non cognoscunt. Ergo secta idolatriae magis debet dici catholica quam christiana fides.

5. Item. Quod non convenit omnibus, non potest dici universale. Sed fides christiana a multis non recipitur. Ergo inconvenienter universalis vel catholica dicitur.

Sed contra est quod dicit Augustinus lib. de vera Religione: "Tenenda est nobis christiana religio, et ejus Ecclesiae communicatio quae catholica est, et catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis."

Item. Universale et commune idem videntur. Sed fides christiana ab Apostolo fides communis dicitur, Tit. 1, 4: "Tito dilecto filio secundum communem fidem." Ergo convenienter catholica dicitur.

Item. Quod universaliter omnibus proponitur, maxime debet dici universale. Sed fides christiana omnibus universaliter proponitur, ut patet Matth. ult. 19: "Docete omnes gentes." Ergo ipsa merito debet dici catholica vel universalis.

Respondeo dicendum, quod fides, sicut quaelibet alia cognitio, duplicem habet materiam: scilicet in qua, idest ipsos credentes, et de qua, idest res creditas: et ex parte utriusque materiae fides christiana catholica dici potest. Ex parte quidem credentium: quia illam fidem veram asserit Apostolus Rom. 3, quae testificata est a lege et prophetis. Cum autem prophetarum temporibus diversae gentes diversorum deorum cultibus insisterent, solus vero populus Israel Deo vero cultum debitum exhiberet, et sic non esset una universalis religio; praedixit per eos Spiritus sanctus cultum veri Dei ab omnibus esse assumendum: unde Isai. 14, 24: "Mihi curvabitur omne genu, et confitebitur omnis lingua;" quod quidem per fidem et christianam religionem impletur. Unde merito catholica nominatur, utpote a cujuslibet conditionis hominibus recepta. Et sic illi qui ab hac fide et religione communiter promissa et recepta in quasdam sectas declinaverunt, non catholici, sed quasi a communione divisi, haeretici nominantur. Sed ex parte etiam rerum creditarum in fide christiana veritas catholica invenitur. Fuerunt namque antiquitus diversae artes et viae, quibus hominibus quantum ad diversa providebatur, vel provideri credebatur. Quidam namque bonum hominis in solis corporalibus ponebant, vel in divitiis, aut honoribus, aut voluptatibus. Quidam autem in solis animae bonis, ut in virtutibus moralibus vel intellectualibus. Quidam autem, ut Augustinus dicit lib. de civit. Dei, existimabant deos esse colendos propter corporalia bona istius vitae; quidam vero propter bona quae sunt post hanc vitam. Porphyrius etiam ponebat, quibusdam gentilibus

teletis¹ animae imaginativam partem purgari, et non totam animam; dicebatque, ut Augustinus dicit 10 de civit. Dei, nondum receptam esse unam sectam, quae universalem viam contineat animae liberandae.² Haec autem est religio christiana, ut Augustinus dicit ibidem: ipsa enim docet Deum esse colendum non solum propter aeterna, sed etiam propter temporalia beneficia; nec solum in spiritualibus, sed etiam in usu corporalium hominem dirigit, et beatitudinem animae et corporis repromittit. Et ideo regulae ejus universales dicuntur, utpote totam vitam hominis, et omne quod ad ipsum³ quolibet modo pertinet, continentes et ordinantes. Et has duas rationes universalitatis assignat Boetius, ut in littera patet.

Ad primum igitur dicendum, quod quamvis Deus in se nec universalis nec particularis sit, est tamen universalis omnium rerum causa et finis; et sic cognitio quae de ipso habetur, ad omnia quodammodo universalis est.

Ad secundum dicendum, quod illa particularia facta tenet fides ut universalis remedia ad totum genus humanum redimendum et liberandum.

Ad tertium dicendum, quod aliae sectae hoc sibi vindicare nituntur quod est proprium fidei christianae; sed non possunt pertingere: unde eis proprie universalitatis non competit nomen.

Ad quartum dicendum, quod idolatria non erat una religio, sed apud diversos diversa, cum diversi diversos deos colendos sibi instituerent: nec iterum ipsa ab omnibus nationibus est recepta, cum a veri Dei cultoribus fuerit reprobata, et etiam a sapientibus gentilium, qui dicebant hujusmodi caeremonias esse observandas tamquam legibus jussas, non tamquam diis placitas, ut de Seneca dicit Augustinus in lib. de civit. Dei.

Ad quintum dicendum, quod christiana fides non dicitur catholica vel universalis propter singula generum, sed propter genera singulorum: quia ex omni conditione hominum ei aliqui adhaeserunt.

ARTICULUS IV.

Utrum haec sit vera confessio, quod Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt unus Deus.

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod non sit fidei catholicae confessio, quod Pater et Filius et Spiritus sanctus sint unus Deus: quia, ut ipse Boetius dicit, ad inaequalitatem

¹ Al. libertatem.

² Al. ad ipsam.

³ Teletas vocabant expiationes, et sacrificia quaedam perfecta, quibus nihil deesset.

sequitur pluralitas deorum. Sed catholica Scriptura quae est caput catholicae religionis, ut dicit Augustinus de vera Religione, ponit inaequalitatem Patris et Filii, ut videtur per hoc quod dicit Joan. 14, 28: "Pater major me est," ex persona Filii. Ergo non est confessio catholicae fidei quam dicit.

2. Item. 1. Corinth. 15, 28: "Cum subjecta fuerint illi omnia (scilicet Filio), tunc et ipse Filius subjectus erit illi (scilicet Patri) qui sibi subiecit omnia." Et sic idem quod prius.

3. Item. Orare non est nisi inferioris ad superiorem. Sed Filius orat pro nobis. Roman. 8, 34: "Christus Jesus, qui etiam interpellat pro nobis," similiter et Spiritus sanctus: ibidem 26: "Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus." Ergo Filius et Spiritus sanctus sunt Patre inferiores, secundum confessionem catholicae fidei: et sic idem quod prius.

4. Item. Joan. 17, 3, dicit Filius loquens ad Patrem: "Ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum." Ergo solus Pater est verus Deus: non ergo Filius et Spiritus sanctus: ergo videntur esse creaturae: et sic idem quod prius.

5. Item. 1 ad Timoth. ult. 15, dicit Apostolus: "Quem (scilicet Christum) suis temporibus ostendet beatus et solus potens, Rex regum, et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem." Ergo haec omnia soli Patri conveniunt: et sic idem quod prius.

6. Item. Marc. 13, 32, dicitur: "De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater." Ergo major est scientia Patris quam Filii: ergo et major essentia: et sic idem quod prius.

7. Item. Matth. 20, 23: "Sedere ad dexteram meam vel ad sinistram meam, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo." Ergo Filius non est aequalis potestatis Patri: ergo etc.

8. Item. Coloss. 1, dicitur de Filio, quod est primogenitus omnis creaturae. Sed comparatio non est nisi eorum quae sunt unius generis. Ergo Filius est creatura.

9. Item. Eccli. 24, 14, dicitur ex persona divinae Sapientiae: "Ab initio et ante saecula creata sum," et sic idem quod prius.

10. Item. Ille qui clarificatur, minor est illo qui clarificat. Sed Filius clarificatur a Patre, ut patet Joan. 12. Ergo Filius est minor Patre.

11. Item. Mittens major est eo qui mittitur. Sed Pater mittit Filium, ut patet Galat. 4, 4: "Misit Deus Filium suum," et etiam mittit Spiritum sanctum: Joan. 14, 26: "Paracletus Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo." Ergo Pater major est Filio et Spiritu sancto. Et sic ista sententia quam dicit, non videtur esse fidei catholicae.

Sed contra est quod dicitur Joan. 1, 1: "In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum," et: "Omnia per ipsum facta sunt etc." Ex quo habetur quod Filius sit aeternus, alias non esset in principio; et quod sit Patri aequalis, alias non esset Deus; et quod non sit creatura, alias per ipsum omnia facta non essent.

Item. Cum Filius sit veritas, de se mentitus non est. Sed Filius dicebat se Patri aequalem. Joan. 5, 18: "Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo." Ergo ipse est aequalis Patri.

Item. Philipp. 11, 6: "Non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo." Esset autem rapina si arbitretur, et non esset. Ergo est aequalis Deo.

Item. Joan. 10, 30: "Ego et Pater unum sumus," et ibid. 14, 11: "Ego in Patre, et Pater in me est." Ergo unus alio major non est.

Item. Roman. 9, 5: "Ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus." Ergo nullus superior eo est; et sic non est minor Patre.

Item. 1. Joan. ult. 20: "Dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus: hic est verus Deus, et vita aeterna." Ergo non est minor Patre.

Item. Ostenditur quod Spiritus sanctus sit verus Deus, et aequalis Patri, per hoc quod dicitur Philip. 3, 3, secundum Graecam litteram: "Nos sumus circumcisio, qui Spiritui Deo servimus," et intelligitur de servitute latrae, ut in Graeco patet: et talis nulli creaturae debetur: Deut. 6, et Matth. 4, 10: "Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies." Ergo Spiritus sanctus non est creatura.

Item. Membra Christi non possunt esse templum alicujus qui sit minor quam Christus. Sed corpora nostra quae sunt membra Christi, secundum Apostolum, sunt templum Spiritus sancti, ut dicitur 1 Corinth. 6. Ergo Spiritus sanctus non est minor Christo, et sic nec Patre. Et ita verum est quod auctor dicit esse catholicae fidei sententiam.

Respondeo dicendum, quod Arianorum positio, inaequalitatem in divinis personis constituens, non est catholicae fidei confessio, sed magis gentilis impietas: quod sic patet. Apud gentiles enim omnes substantiae immortales dii dicebantur. Inter nas autem dicebant vel ponebant Platonici tres personas principales, ut patet per Augustinum de civ. Dei lib. 10, et per Macrobius super somnium Scipionis: scilicet Deum omnium creatorem, quem dicebant tantum Patrem propter hoc quod ab ipso omnia deducebantur; et quamdam inferiorem substantiam, quam paternam mentem, sive paternum intellectum dicebant plenam omnium rerum ideis, et hanc factam a Deo Patre di-

cebant; et post haec ponebant animam mundi quasi spiritum vitae totius mundi. Et has tres substantias tres principales deos nominabant, et tria principia, per quae animae purgarentur. Origenes autem Platonicis documentis insistens, arbitratus est, hoc modo in fide ponendum esse; quia dicitur 1 Joan. ult. 7: "Tres sunt qui testimonium dant in caelo: sicut Platonici tres principales substantias posuerunt: unde posuit Filium esse creaturam et minorem Patre in lib. qui dicitur Periarcho, id est de principiis, ut patet per Hieronymum in quadam epistola de erroribus Origenis. Et cum ipse Alexandriae docuerit, ex ejus scriptis suum errorem Arius hausit: et per hoc dicit Epiphanius, quod Origenes fuit pater Arii et fons. Tantum ergo christianae catholicae fidei positio Arii est contraria de Trinitate, quantum error gentilium, qui creaturas deos dicentes, eis laetiae servitutem exhibebant. Quod arguit Apostolus Rom. 1, 25, dicens, quod "coluerunt et servierunt creaturae potius quam Creatori."

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dicit Augustinus, 2. de Trinit., de Patre et Filio dicitur aliquid in Scripturis tripliciter. Quaedam namque unitatem substantiae et personarum aequalitatem ostendunt, ut Joan. 10, 30: "Ego et Pater unum sumus." Quaedam vero Filium minorem ostendunt propter formam servi, secundum quam factus est seipso minor, secundum illud Philipp. 2, 7: "Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens." Quaedam vero ita dicuntur ut neque minor neque aequalis ostendatur, sed tantum quod Filius sit de Patre, sicut Joan. 5, 26: "Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso." Ipsae autem primae auctoritates sunt catholicis in adminiculum ad defensionem veritatis. Sed ea quae secundo et tertio modo dicuntur in Scriptura, assumpserunt haeretici ad sui erroris confirmationem, sed vane. Non enim quae de Christo dicuntur secundum humanam naturam, sunt referenda ad ejus Divinitatem: alias sequeretur quod secundum Deitatem esset mortuus, cum hoc de ipso secundum humanitatem dicatur. Similiter nec ostenditur Patre minor Filius, quamvis Filius sit ex Patre: quia Filius omnia a Patre quae Pater habet, accepit, ut habetur Joan. 16, et Matth. 11. Unde per hoc ordo originis, non inaequalitas Divinitatis astrui potest. Quod ergo dicitur, "Pater major est me," dictum est de Filio secundum humanam naturam, secundum Augustinum; vel secundum Hilarium, secundum divinam, ita quod majoritas non importet inaequalitatem (quia Filius non est minor Patre, cui datum est nomen super omne nomen) sed importat auctoritatem principii, secundum quod hoc quo Filius est aequalis Patri, habet a Patre.

Ad secundum dicendum, quod Filio subiecit omnia non so-

lum Pater, sed etiam ipse sibi ipsi, secundum illud Philipp. 3, 21: "Secundum virtutem qua potens est subicere sibi omnia," hoc est secundum Deitatem, qua aequalis est Patri. Unde cum dicitur quod Christus erit subjectus, non fit comparatio Filii ad Patrem secundum Deitatem, sed magis secundum humanitatem Filii ad Deitatem Patris, quae toti Trinitati communis est. Et tunc apparebit maxime secundum humanam naturam divinae subjectus, quando divina natura perfecte cognoscetur: non tali subiectione, sicut quidam haeretici dixerunt, quod ipsa natura humana a divina assumpta transeat in divinam; sed secundum quod minor est Patre humanitate: quod maxime apparebit cum regnum, id est fideles, tradet Patri, non sibi adjiciens, sed ad Patris visionem adducens, quae visione etiam ipsius Deitas videbitur.

Ad tertium dicendum, quod, secundum Augustinum 3 de Trinit., ex hoc Filium orat quo minor est Patre; ex quo vero aequalis est Patri, exaudit cum Patre. Sed Spiritus sanctus interpellare dicitur, in quantum nos interpellantes facit, et nostris orationibus efficaciam praestat.

Ad quartum dicendum, quod secundum Augustinum 6 de Trinit., solus unus verus Deus non est tantum de Patre intelligendum, sed similiter de Patre et Filio et Spiritu sancto, qui dicuntur solus unus verus Deus: quia nihil praeter Trinitatem illam est verus Deus. Unde sic est intelligendum: Ut cognoscant te Patrem, et quem misisti Jesum, esse unum solum verum Deum. Et tacet de Spiritu sancto, quia cum sit nexus amborum, ex utroque intelligitur.

Ad quintum dicendum, quod, secundum Augustinum, 1 de Trinitate, verbum illud non est intelligendum de sola persona Patris, sed de tota Trinitate: tota enim Trinitas est beata et potens; tota etiam Trinitas Filium ostendit. Si autem dixisset, Quem ostendat Pater beatus et solus potens, non propter hoc separaretur Filius, sicut nec Pater separatur, cum dicitur Eccl. 24, 8, ex persona Filii qui est Dei Sapientia: "Gyrum caeli circuivi sola." Et hoc ideo quia in his quae ad essentiam pertinent, Pater et Filius sunt omnino unum; et ideo quod de uno dicitur per dictionem exclusivam, non removetur ab alio, sed solum a creaturis.

Ad sextum dicendum, quod Filius non solum secundum divinam naturam scit diem et horam illam, sed etiam secundum humanam: quia anima ejus scit omnia. Dicitur autem ideo diem illam nescire, ut dicit Augustinus 1 de Trinit., quia non facit nos scire eam: ut de hoc quaerentibus, dixit: "Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate." Act. 1, 7: per quem modum dicit Apostolus 1 Corinth. 2, 2: "Non judicavi me scire aliquid

inter vos nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum: „ quia scilicet alia eis dicere noluerat, quia capaces non erant. Vel hoc intelligendum est de Filio, non in persona capitis, sed in persona membrorum: quia Ecclesia nescit, ut Hjeronymus dicit. In hoc autem quod Pater solus dicitur scire, ostenditur etiam Filius scire secundum praedictam regulam.

Ad septimum dicendum, quod, sicut dicit Augustinus 1 de Trin., sic exponendum est verbum illud: „ Non est meum dare vobis; „ idest, non est humanae potestatis hoc dare; ut per hoc intelligatur illud dare per quod est Deus et aequalis Patri.

Ad octavum dicendum, quod, secundum Augustinum 1 de Trin., hunc Apostolicum locum haeretici non intelligentes, in contumeliam Filii Dei saepe prorumpunt, dicentes et astruentes quod creatura sit, minus considerantes verborum vim. Primogenitus quippe dictus est, et non primus creatus; ut et genitus pro natura divina quam habet, et primus propter perpetuitatem credatur. Quamvis autem Filius non sit de genere creaturarum, tamen secundum Basilium habet aliquid cum creaturis commune, scilicet accipere a Patre; sed hoc habet prae creaturis, quia per naturam habet quae a Patre accepit; et propter hoc potest ordo inter genituram Filii et creaturarum productionem notari.

Ad nonum dicendum, quod illud verbum et omnia similia quae de sapientia Dei leguntur, vel sunt referenda ad sapientiam creatam, sicut Angeli, vel ad ipsum Christum secundum humanam naturam; et sic dicitur ab initio vel initio creatus, quasi ab aeterno praedestinatus creaturam assumere.

Ad decimum dicendum, quod sicut dicit Augustinus 2 de Trin., ex hoc quod Pater clarificat Filium, non ostenditur Filius minor Patre: alias esset etiam Spiritu sancto minor, quia dicit Filius de Spiritu sancto, Joan. 16, 14: „ Ille me clarificabit. „ Illa enim clarificatio non ostendit aliquid in persona Filii fieri; sed vel in notitia hominum, secundum quod clarificare est ipsius notitiam claram facere; vel in corpore assumpto, prout refertur ad claritatem resurrectionis.

Ad undecimum dicendum, quod Filius et Spiritus sanctus dicuntur missi a Patre, non quod essent ubi prius non fuerant, sed ut aliquo modo quo prius non fuerunt; quod est secundum aliquem effectum in creatura. Unde per hoc quod Filius et Spiritus sanctus dicuntur a Patre missi, non ostenditur Trinitatis inaequalitas, sed ordo originis, quo una persona est ab alia. Unde Pater non mittitur, quia non est ab alio ut efficientiam ab alio habens respectu illius effectus secundum quem persona divina mittitur.

QUAESTIO IV.

DE HIS QUAE AD CAUSAM PLURALITATIS PERTINENT.

Deinde quaeritur de his quae ad causam pluralitatis pertinent: et quaeruntur circa hoc quatuor.

Primo, utrum alteritas sit causa pluralitatis.

Secundo, utrum varietas accidentium faciat diversitatem secundum numerum.

Tertio, utrum duo corpora possint esse vel intelligi simul esse in eodem loco.

Quarto, utrum varietas loci aliquid operetur ad differentiam secundum numerum.

ARTICULUS I.

Utrum alteritas sit causa pluralitatis.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod pluralitatis causa non sit alteritas. Ut enim dicitur in Arithmetica Boetii, omnia quaecumque a summa rerum natura constructa sunt, numerorum videntur esse ratione formata; hoc enim fuit principale in animo conditoris exemplar. Et hoc consonat ei quod dicitur Sapient. 11, 21; „ Omnia in pondere, numero et mensura disposuisti. „ Ergo pluralitas sive numerus est primum inter res creatas, et non est ejus aliqua causa quaerenda.

2. Item, ut dicitur in lib. de Causis, prima rerum creatarum est esse. Sed ens primo dividitur per unum et multa. Ergo multitudine nihil potest esse prius nisi ens et unum. Ergo non videtur esse verum quod aliquid sit ejus causa.

3. Item. Pluralitas vel circuit omnia genera, secundum quod dividitur contra unum, quod est convertibile cum ente: vel est in genere quantitatis, secundum quod dividitur uni quod est principium numeri. Sed alteritas est in genere relationis: relationes autem non sunt causae quantitatum, sed potius e converso: multo etiam minus relatio est causa ejus quod est in omnibus generibus, quia sic esset causa substantiae. Ergo alteritas nullo modo est causa pluralitatis.

4. Item. Contrariorum contrariae sunt causae. Sed identitas et alteritas, sive diversitas, sunt oppositae. Ergo habent oppositas causas. Sed unitas est causa identitatis, ut patet in 5 Metaph. Ergo pluralitas vel multitudo est causa diversitatis: ergo alteritas non est causa pluralitatis.